مسئولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

جورج فوستر
ترجمه: رحمت آریا

۲۰۲۶/۰۳/۲۰

د جورج فوستر یون لیک: له بنګاله تر لندن سفر

دوهم ټوک

(۳۶)

د شیعه ګانو یو شمېر ډلي په دې باور دي چې علي یو الهي مظهر وو. هغوی معتقد دي چې محمد ته ورکړل سوی مأموریت نابشپړ وو له دې امله ده چې هغه د ایمان او د مسلمانانو د اقتدار د پیاوړتیا لپاره د خلیفه ونده پر غاړه واخیستله. شیعه ګان شدیدترین مذهبي تعصبات لري، په خپلو عباداتو کې له احساساتو ډک دي له دې کبله له سنیانو سره په پرتلې نورې فرقې لږ مني. په فارس کې یوهٔ سني ته اجازه نـهٔ ورکوي چې د یوهٔ دسترخوان پر سر ورسره ډوډۍ وخوري او په عامیانه ژبه کې پرته له کومې پاروني یا تاو تریخوالي هغه د کافر په نوم یادوي. خو ښاغلیه! تاسو داسې یوه ستره او بافرهنګه ټولنه له کوم منظر څخه ګورئ چې د متمدن ملت په توګه یې ښکلې ادبیات او آثار پنځولي دي او له بلې خوا د دریو کسانو او د هغوی د بقایاو د ارواحو پر ضد په پنځه وخته لمانځه کې د خدایتعالی قهر راپاروئ چې هېڅ تاوان یې ورته نـهٔ دئ رسولی او په خپل وخت کې یې د محمد امپراتورۍ د خپل قدرت اوج او جلال ته ورسوله.
هغوی ددغو خلفاوو په یادونو او خاطراتو باندې په شدید انتقاد بسنه نـهٔ کوي، دوی د خلفاوو د کورنیو په هرې برخې باندې که نر وي که ښځه د سپکاویو او ښکنځلو سیلابونه ان د هغوی تر اووم نسل پورې جاري کوي. زه د سپکو او ښکنځلو په خلاقیت کې د هغوی د نوښتونو شاهد وم چې خلفاوو او د هغوی اولادونو ته یې جوړولي او هغوی یې په دې هم تورنول چې ګنې له خپلو لونیو، ښځو او نورو اولادونو سره یې غیر اخلاقي روابط درلودل. سنیان په دې خبر دي چې ددوی د درناوي وړ شخصیتونو ته سپکې سپورې ویل کېږي او پوهېږي چې دوی باندې د کافر تور لګول کېږي. خو سنیان ان کله چې برلاسي او واکمن هم وي د فارسیانو پر ضد له آزاره ډک غبرګون نـهٔ ښیي.
د خراسان په ولسوالی کې چې د **افغان امپراتورۍ** یوه برخه ده پارسیان له مذهبي او مدني آزادیو څخه برخمن دي او په ندرت سره له سپک چلند سره مخامخ کېږي. [1]

[1] - In the division of Khorasan, subject to the Afghan empire, the Persians enjoy a fair portion of civil and religious liberty, and are rarely treated with insults. {Volume II page 131, combined volume 1 and 2 PDF format page 478}

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

په خپلو ديني مناسکو کې د سنيانو ليبرال ليدلوري ته په کتلو زه د يوې پيښې په ياد ولويدم چې دغه واقعيت په روښانه څرګندوي.

د اصفهان يو ارمني سوداګر کابل ته د خپل مهم سفر په ترڅ کې په کابل کې هغه کاروانسرای ته راغی چيرې چې ما اقامت درلود. سره له دې چې پينځه تنه نور ارمنيان هم په دې کاروانسرای کې ول خو په کاروانسرای کې نور کسان لکه يهودان، مسلمانان او هندوان هم ول. هيڅ يوۀ له دغو څخه ورته نـۀ ښـۀ راغلاست وويل او نـۀ يې ورته د مرستې وړانديز وکړ. تر ټولو بدتره خبره لا دا وه چې د کاروانسرای يوه کوټه هم تشه نـۀ وه او ټولې کوټې ډکې وې. دا ارمنی په همداسې يوۀ حالت کې ولاړ او که يوۀ عيسوي تورک ورته لاس نـۀ وو ورکړی نو ښايي دا بدمرغه ارمنی به د سړک پر غاړه ولاړ پاتې وای؛ تورک عيسوي خپلې کوټې ته بوت او ډوډۍ يې هم ورته برابره کړه. له څو ورځو وروسته يوۀ ارمني چې ښايي د مسلمانانو د خپل منځي همکارۍ تر اغيز لاندې يې د شرم احساس کړی وو او يا هم د خپل هېـواد د سوداګرۍ له بار څخه د کومې طمعې په موخې د خپلې کوټې يوه برخه دغه ارمني سوداګر ته وړانديز کړه. سوداګر دا وړانديز رد کړ؛ سوداګر هغه مهال ددغه وړانديز منلو ته غاړه کېښودله کله چې ورته وويل سول چې ته ولې له کافر سره رابطه لرې.

اوس نو مناسبه بولم چې خپل شخصي روايت ته راوګرځم او تاسو ته خبر درکړم چې زما لومړنی موخه له هرات څخه د رشد Reshd ښار ته ده، رشد د ګيلان د ولايت يو لوی ښار دئ چې د کسپين د سمندرګي Caspian Sea په سرحد کې په وچه کې د اينزلي Inzellee په نوم د يوې روسی کارخاني په څو مايلی کې واقع دئ. د رشد[2] له ښار څخه تر هغه ځايه اووۀ ورځې لاره ده چې هره ورځ بايد شل مايله مزل ووهل سي. خو د صغير عراق [3] له منځه کومه مستقيمه لاره نـۀ ده تللې.

ما د هرات د ارمنيانو له خولې واورېدل چې د مازندران د سيند د غاړو په اوږدو کې چې روسي کښتۍ تګ راتګ کوي له دې ځايه مستقيمه لاره لري، که څه هم د تورکمن تاتارو د بريدونو په دليل خلک ورڅخه ګټه نـۀ پورته کوي بيا هم ما پريکړه وکړه چې همدا مستقيمه لاره ونيسم او له بل لوري د اروپايي مسافرينو لپاره بشپړه نا آشنا لاره ده.

له دې ځايه ترشيش Turshish ته يوه قافله د چمتو کېدلو په حال کې وه؛ ترشيش مازندران ته نـږدې يو ښار دئ؛ ما له قافله باشي سره د خپل تګ اړين ترتيبات ونيول خو يو شرط مې ورته کېښېښود او هغه دا چې زه بايد ددۀ په قافلې کې د يوۀ مسلمان په توګه ومنل سم. د خپل هويت د ساتنې او محافظت په پار مې ځانته يو عرب نوم غوره کړ؛ د فارس په دې برخه کې عرب لږ پېژندل سوي دي او په ژبه يې ډېر لږ تحصيلکرده روحانيون پوهېږي.

له هراته له خوځېدلو څو ورځې مخکې يو افغان سيد زما کوټې ته راغی. د خبرو په ترڅ کې يې پام سو چې زه يو عيسوی يم او په دې خبرې يې خپله خوشحالي څرګنده کړه او ويې ويل اوس ورته ښه موقع په لاس ورغلی ترڅو د کفارو د هغو ظلمونو غچ درڅخه واخلم چې ددۀ په مقدسو نيکونو يې کړي دي؛ هغه ټينګار وکړ چې که د پينځو سوو

[2] - له هرات تر جبس Jubbus پورې پينځلس ورځ لار ده، بيا تر يرد Yerd پورې پينځه ويشت ورځې، تا کاشان Cashan پورې لس ورځې او تر رشد پورې پينځلس ورځې لاره ده. ليکوال

[3] - د عراق دوه ولايته دي عراق عظيم او عراق صغير چې د اول الذکره پلازمينه بغداد ده او عمدتاً د عرب او تورک په اميرانو پورې تړلي دي.ليکوال

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

روپيو جريمه [4] او جزيه ورنه کړم نو پر ځای بايد د اسلامي شهادت کلمه ولولم او هم دې سنت/ ختنه سم. دداسي غوښتنې د دليل پر وړاندې ما د بې خبرۍ تظاهر وکړ او په شوخی مې دا سيد بل ځای ته بوت چې هلته څلور تنه ارمني آس سپارۀ ول. ما ددغو څلورو واړو له مشر څخه چې په رواني پاړسی يې خبرې کولې وغوښتل چې د سيد د غوښتنې دليل ته راته واضح کړي. دا دقيقاً هماغه شی وو چې ما غوښتل پيل يې کړم. کله چې دغه وړې افغان وليدل چې اوس يې د يوۀ عيسوي پر ځای پينځه تنه پيدا کړي له خوښۍ څخه په جامو کې نـۀ ځاييدۀ. هغه په خپله ږيره سوگند وخوړ چې يا به موږ جزيه ورکوۀ او يا به سنت کيږۀ. هغه په لوړ غږ چيغه کړه! آه څه مقدس جهاد دۀ دا!

زموږ پيغمبر ته به وښودل سي چې دا سرتمبه کفار دې نور خپل کفر او مرداری پرېږدي او له مؤمنانو سره دې يو ځای سي! دا به زموږ دين ته لويه بريا وي! هغه لاره چې ما غوره کړې وه که څه هم ايده آله نه وه خو زما لپاره گټوره وختله؛ هغه بحث چې شدت اخسيتی وو اوس ډير متعادل سوی وو. سيد د خپلي توقع برخلاف د عيسويانو له سرسخت مقاومت سره مخامخ سو. څرگنده وه چې که څه هم هغه د خپل دين خپرولو ته اشتها ډېره درلوده خو تر ډېره د خپلي هوساينې په فکر هم وو. په دې سپيڅلي جگړې کې سيد ځانته اجازه ورکړه چې گدايگر کفار دی آرام کړي او خپل گوابنونه دې د ډېرو لږو روپيو په بدل کې چې د لومړيو غوښتل سويو روپيو له اندازې زښتې ډيرې لږ وې بيرته واخلي. بايد دا ټکی روښانه کړم کله چې ما وليدل چې د ارمنيانو د ډلې مشر په څه ډول سره دا نښته په خپلي پوهې او خبرتيا سمبال کړه او هغه مې په يوۀ سخت موقعيت کې برابر کړ پښېمانه وم.

ما په هرات کې په دوه وو کاروانسرايونو کې د سلو په شاو خوا کې هندو سوداگر وموندل چې عمدتاً د ملتان اوسـېدونکي ول. هغوی د خپلي فعالي سوداگرۍ او د پراخي اعتباري ځالگۍ يا شبکې له لارې ددولت لپاره په مهمو مرستندويانو بدل سوي دي. خو د فارسيانو د بې ادبانه او اغلباً له تاوتريخوالي ډک چارچلند له کبله په ندرت خپلې مـېرمني دغې سيمې ته راولي. کله چې هندوان له اټک څخه را اوړي هغوی معمولاً د آسيا د شمال جامې په ځان کوي؛ هغوی په ندرت په لنگ او لوړو خوليو کې ليدل کـېږي. په هرات کې يو شمـېر يهود سوداگر هم موندل کـېږي؛ دلته دوی هماغه چل او دوکې کاروي چې په لويديځې نړۍ کې د دوی ډلې ورباندې شهرت لري. يهوديان او ارمنيان چې د عليا آسيا له دودونو سره عادت او له ژبو سره يې بلديت لري په آسانی سره په مسلمانو ټولنو کې ادغام کـېږي.

د بېلابېلو آسيايي هـېوادونو دودونه او آداب له کوچنيو توپيرونو پرته له يو بل سره ډېر ورته والی لري. خلک د کښـېناستلو پر مهال خپله يوه پښه پر بلې باندې په متقاطع ډول ږدي او يا يې تر زنگونونو لاندې ږدي او پلتۍ وهي. هغوی د ډوډۍ له خوړلو مخکي اودس کوي؛ د ډوډۍ د خوړلو پر مهال له چړې يا کاچوغې کار نـۀ اخلي مگر دا چې خوراک په بشپړ ډول اوبلن يا مايع وي. هغوی يو بل ته ورته د طبيعي تخليې يا بيت الخلا ډول لري. ددې ترڅنگ نارينه له خپلې ږيرې پرته د بدن د پاتې برخو ويښتان خريي. خو دا ډول دودونه د عليا آسيا د هغو خلکو دي چې هلته د ټولنې ټولې پاړکې يا طبقات خپل سرونه پټوي او لوڅ سر د بې احترامی د نښې په توگه گڼي. پر دې برسيره هغوی هـېڅکله فرش سويو کوټو ته له بوټانو سره نه ننوځي.

[4] - دغه ډول جزايي جريمو ته دوی جزيه وايي او اکثر وختونه په اسلامي هېوادونو کې په غير مسلمان وگړو باندې تحميل کېږي. ليکوال

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په ځير و لولـئ

کله چي ما له ارمنيانو سره خدای په اماني کوله ما ونه سو ای کولی د خپلي نارضايتی مخه ونيسم؛ ښايي په همدي يو ناڅاپي شيبي کي دا ټکی ياد کړم چي موږ په داسي سيمي کي وو چي زموږ په شان ډلي له کړاوونو سره مخامخ وې او ددې پر ځای چي له ماسره مرسته وکړي د کوچني انساني کار پر ځای يې زما ستونزې راډېري کړې. خو دوی ما د زړه له تله وبخښل. زه پوهېدم چي ارمنيان له حد وتلي احتياط ته لېواله دي. د ارمنيانو مشر په رښتيا توګه تر فشار لاندي ونيولم ترڅو خپل اصلي هويت او خپله اصلي څيره ورښکاره کړم او ګنې هغه معما ورته روښانه کړم چي زما د اصلي شخصيت څرګندونه وکړي. هغه وويل دا منطقي نه ده چي فرض وکړم او يوازې کنجکاوي يا تجسس وکړم، دا کوم شی دئ چي تاسو يې ددغه سخت کار زغملو ته اړ کړي ياست چي هم خطر لري او هم مالي لګښت او پايله يې يا مالي ګټه ده او يا د اورشليم زيارت ته د تګ ارزښت لري. ارمني وويل چي ارمنيان د مقدسي مقبرې زايرين او يوازيني رښتوني عيسويان دي. لنډه دا چي هغه په دې باور وو چي زما داستان جعلي دئ او په پای کي يې ادعا وکړه چي يا زه د ګاڼو او جواهراتو سوداګر يم او يا جاسوس. ما کوښښ وکړ ورته توضيح کړم چي د اروپا خلک نورو هېوادونو ته سفر کول يوه عادي خبره ګڼي. د بېلابېلا فرهنګونو له مهارتونو ځان خبرول او د دودونو او رواجونو تجربه د هغوی پوهه د بشريت په اړه زياتوي. له نورو ملتونو سره تعامل چي بېل باورونه او دودونه لري ورسره مرسته کوي چي په خپلو سيمه ييزو تعصباتو غلبه او برلاسی ترلاسه او ټولو ته د مهرباني د ګډ حس په سترګه وګوري. هغه زما خبرې پرته له دې چي ددهٔ د تجسس حس وپاروي په بې تفاوتی واورېدې، ښايي داسي خبرې يې هېڅکله په ژوند کي نـهٔ وي اورېدلي؛ له دې چي زما خبرې ددهٔ له افکارو او ليدلوري سره همرنګي نـهٔ درلوده نو هغه يې رد کړې. خو ما ته يې د ښــهٔ سفر غوښتنه وکړه چي ما پلان کړی وو.

نوربيا

د نوامبر د مياشتي د ۲۲ نېټي په شپې مو له هرات څخه سفر پيل او...

قدرمنو لوستونکو! د ښاعلي رحمت آريا د آرشيف: لينک

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکي په ځير و لولئ